

ANONİM ŞİRKETİN KENDİ PAYLARINI İKTİSABINDA ÖDENMEMİŞ SERMAYE BORCUNUN DURUMU

Aydın Alber YÜCE*
Emre KÖROĞLU**

ÖZET

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi ancak sınırlı hallerde mümkündür. Türk Ticaret Kanunu'nda, bu şekilde iktisap edilecek payların bedelinin tam olarak ödenmesine özellikle vurgu yapılmaktadır. Ancak, bazı durumlarda bedeli tamamen ödenmemiş payların da hukuka aykırı olarak iktisap edilmesi gerçekleşebilir.

Şirketin kendi payını iktisabı sonucu, alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmektedir. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, borcu sona erdiren sebeplerdendir. Bununla beraber, şirketler hukuku açısından bu kadar kesin bir belirleme yapılması mümkün değildir. Zira, özellikle sermaye borcunun muaccel olması durumunda soruna getirilen çözümler farklılaşmaktadır.

Bu çalışmada, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi ve anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi arasındaki ilişki, sermaye borcu açısından incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anonim şirket, Anonim şirketin kendi paylarını iktisabı, Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, Bakiye sermaye borcu, Borcun sona ermesi

THE STATUS OF THE BALANCE CAPITAL DEBT WITH REGARD TO THE ACQUISITION OF OWN SHARES IN JOINT STOCK COMPANIES

ABSTRACT

It is feasible for joint stock companies to acquire their own shares in limited circumstances. A tight emphasis is underlined on the full payment of the shares to be acquired in this way in Turkish Commercial Code. Notwithstanding, in some

* **Dr. Öğr. Üyesi**, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı/ KAYSERİ; **e-posta:** aayuce@erciyes.edu.tr;

ORCID: 0000-0002-6178-9143.

** **Dr. Öğr. Üyesi**, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Hukuk Anabilim Dalı/ KAYSERİ; **e-posta:** emre_koroglu@erciyes.edu.tr;

ORCID: 0000-0003-4293-2749.

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.1116334

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 25/06/2021

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 08/03/2022

instances, illegitimate acquisition of unpaid shares may become fact.

As a result of the acquisition, the titles of creditor and debtor merge. The merger of the titles of creditor and debtor is one of the phenomena that terminate the debt. Withal, it is not likely to make such a precise determination from the viewpoint of company law. The solutions to the problem become distinct, particularly by the time the capital debt is receivable.

In this study, the concern in between the merger of the titles of creditor and debtor and the acquisition of own shares by the joint stock company is addressed in regard to the capital debt.

Keywords: *Joint stock company, Acquisition of own shares by a joint stock company, Merger of creditor and debtor titles, Remaining balance capital debt, Expiration of a debt*

GİRİŞ

Anonim şirketin kendi paylarını (*eigene Aktien*) iktisap etmesi, hem Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) ile Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu'nda² (AktG) ve hem de İsviçre Borçlar Kanunu'nda³ (OR) düzenlenen bir hukukî işlemdir⁴. Her üç kanuna genel olarak bakıldığında, anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesinin yasaklanmış bir işlem olmadığı; ancak, iktisabın özellikle sermaye açısından doğurduğu riskler bakımından bazı şartlara bağlanmış olduğu görülmektedir. Böylelikle, şirketin kendi paylarının iktisabının gerektiği durumlarda bunun yapılabilmesine imkân tanınmıştır. Ancak tanınan imkânın sınırsız olarak kullanılması söz konusu olmadığı gibi iktisap edilen payların belirli sürelerde elden çıkarılması gerekmektedir (TTK m. 384 ve m. 385). Şirketin kendi paylarını taahhüt etmesi yasak olduğu için⁵, pay iktisabı ancak devren, diğer bir deyişle şirketin bir pay sahibinden payını satın alması

¹ TTK m. 379 vd.

² AktG §71 vd.

³ OR Art. 659 vd.

⁴ Bunun, anonim şirket paylarının hukukî işlemlere (ve bu arada satıma) konu olabilmesinin doğal bir sonucu olduğu yönünde bkz. Peter Böckli, *Schweizer Aktienrecht mit Fusionsgesetz, Börsengesellschaftsrecht, Konzernrecht, Corporate Governance, Recht der Revisionsstelle und der Abschlussprüfung in neuer Fassung - unter Berücksichtigung der angelaufenen Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts*, 4. Auflage, Schulthess Verlag, 2009, §4, N. 194.

⁵ Bu hususta bkz. TTK m. 388/1 ve AktG §56/1.

şeklinde gerçekleşebilir⁶.

Anonim şirket payları ve dolayısıyla pay sahipliği mevki, pay sahibi sıfatını taşıyan kimselere bazı haklar sağlamaktadır. Bu haklar malî, idarî ve koruyucu haklardır⁷. Pay sahibinin elinde bulundurduğu paylar bakımından bu hakların kullanılması bu kişinin ihtiyarındadır. Ancak, şirketin kendi paylarını iktisap ettiği hallerde bu hakların kimler tarafından ileri sürüleceği merak uyandırabilir. TTK m. 389 hükmü⁸ bu konuda bir çözüm içermektedir. Hükme göre, anonim şirketin iktisap ettiği kendi payları ile yavru şirket tarafından iktisap edilen ana şirketin payları, ana şirketin genel kurulunun *toplantı nisabının hesaplanmasında dikkate alınmaz*. Bedelsiz payların iktisabı hariç, *şirketin devraldığı kendi payları hiçbir pay sahipliği hakkı vermez*. Yavru şirketin iktisap ettiği ana şirket paylarına ait oy hakları ile buna bağlı haklar *donar*.

TTK ve içerdiği hükümlere kaynaklık eden AktG ve OR'de pay sahipliğinden kaynaklanan haklar hakkında bir tercihte bulunulmuşken; pay sahibinin sermaye borcunun durumu hakkında bir belirleme yapılmamıştır⁹.

⁶ Ahmet Türk, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi*, Adalet Yayınevi, 2016, s. 27; İlyas Çelikleş, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını İktisabı*, Arıkan Yayıncılık, 2006, s. 46; Murat Can Atakan, “Anonim Şirketlerin Kendi Paylarını İktisabının Hukuki Sonuçları”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 12 (1), 2021, s. 365; Özge Ayan, “Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmesi veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 (1-2), 2013, s. 189; Ali Murat Sevi, *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 69, dn. 35.

⁷ Öğretide, pay sahiplerinin hakları bakımından farklı ayrımlar da bulunmaktadır. Örnek olarak *Tekinalp*, konularına göre pay sahipliği haklarını, malvarlıksal haklar, katılma hakları, aydınlatıcı haklar ve koruyucu haklar olarak ayırmıştır (Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2019, N. 873 vd.). *Pulaşlı* ise, pay sahibinin haklarını malvarlığı hakları ve katılma hakları olarak ikiye ayırmaktadır (Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020, §28, s. 567 vd.). *Bilgili ve Demirkapı*'nın tasnifine göre pay sahipliği hakları idari ve mali haklardan oluşmaktadır (Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku*, 9. Bası, Dora Yayıncılık, 2013, s. 495 vd.). *Ayhan, Çağlar ve Özdamar*'ın sınıflandırmasına göre de pay sahipliği hakları, hakların koruma gücü açısından, hak sahiplerinin çevresi açısından ve hakların içeriği açısından incelenmektedir. Burada, hakların içeriği bakımından yapılan ayırmada, malî ve idari haklar tasnifi söz konusudur (Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Yetkin Yayıncılık, 2019, s. 423 vd.). Son olarak, kısmen benzer bir başka ayırmda *Bahtiyar*, pay sahipleri haklarını nitelikleri ve kullanılış şekilleri açısından ayırmış ve nitelikleri bakımından pay sahipliği hakları, malî ve kişisel haklar olarak sınıflandırılmıştır (Mehmet Bahtiyar, *Ortaklıklar Hukuku*, 15. Bası, Beta Basım Yayın, İstanbul 2021, s. 283 vd.).

⁸ Karş. AktG §71b ve OR Art. 659a.

⁹ Bununla birlikte, öğretide, anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi konusuna temas

Anonim şirketlerde sermaye borcunun alacaklısı şirket tüzel kişiliğidir. Sermaye borcunun borçlusuna ise pay sahibidir. Şirket kendi paylarını iktisap ettiğinde, alacaklısı kendisi olan bir borcun borçlusuna konumuna gelmektedir. Bu durumda alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle ilgili genel prensibin uygulama alanı bulup bulmayacağı üzerinde durulması gerekli bir konudur. Zira TBK m. 135 hükmü uyarınca, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona ermektedir. Yine aynı hükme göre, birleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkarsa borç varlığını sürdürmektedir.

Aşağıda, öncelikle anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesiyle ilgili öz bilgilere yer verildikten sonra, kendi paylarını iktisabın ortaklık hakları üzerindeki etkisine temas edilecektir. Bunun ardından, şirketin kendi paylarını iktisap etmesiyle ortaya çıkan hukukî durum, hem sermaye borcunun muaccel olmasına hem de muaccel olmamasına göre incelenecektir.

I. TTK HÜKÜMLERİNE GÖRE ANONİM ŞİRKETİN KENDİ PAYLARINI İKTİSABI

A. Kendi Paylarını İktisabın Amaç ve Faydaları

İlk bakışta şirket için istenmeyen bir durum yaratıyor gibi görünen şirketin kendi paylarını iktisap etmesi imkânı, aslında bazı durumlarda şirketin elindeki önemli bir silâh olarak dikkati çekmektedir. Öncelikle, şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, paylarını şirkete satan ortaklar dışındaki ortaklar açısından daha yüksek miktarlarda kâr payı elde edilmesi anlamına gelir¹⁰. Zira, kâr payını sadece piyasalarda el değiştiren paylar alabilmektedir¹¹. Ayrıca, kendi paylarını iktisap etmek, anonim şirket açısından kâr dağıtımına alternatif bir yöntemdir¹². Çünkü paylar, şirket faaliyetleri neticesinde yükselen piyasa değeri üzerinden şirkete satılmaktadır.

edilirken; kendi paylarını iktisabın, şirketin pay sahibinden olan bir alacağının tahsili amacıyla gerçekleştirilebileceği; ancak, bu alacağın sermaye borcundan kaynaklanmaması gerektiği ifade edilmiştir (Çelikaş, s. 47). Dolayısıyla konu, esasen öğretide dikkatleri celp etmiş bir sorundur.

¹⁰ Hayri Domanıç, *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Cilt II, Tıpkı 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 579; Halil Arslanlı, *Anonim Şirketler I – Umumi Hükümler*, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, 1959, s. 120; Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, N. 838a; Türk, s. 299; Grigoleit AktG, Grigoleit/Rachlitz, §71, N. 79; MüKo AktG, Oechsler, §71, N. 5; Philip Stein, *Die Aktiengesellschaft-Gründung, Organisation und Finanzverfassung*, Springer Verlag, 2016, s. 182.

¹¹ Arslanlı, s. 120.

¹² Grigoleit AktG, Grigoleit/Rachlitz, §71, N. 79.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, şirket yönetiminin pay sahipliği çevresini koruması açısından önemli bir araçtır¹³. Özellikle, pay senetleri borsada işlem gören şirketler açısından, rakip şirketlerin pay çoğunluğunu ele geçirmesinden (*hostile takeover, feindlicher Übernahmen*) korunmak için şirketin kendi paylarını iktisap etmesi gerekebilir¹⁴. Şirketin hisse senedi ile değiştirilebilir ya da hisse senedine dönüştürülebilir tahvil ihraç etmiş olması durumunda, yine pay sahipliği çevresini korumak için, değiştirme ya da alım haklarının başkaları tarafından kullanılmasını engellemek amacıyla şirket kendi paylarını iktisap edebilir¹⁵.

Anonim şirketin imtiyazlı olan veya olmayan paylar arasında değişiklik yapması için, kendi paylarını iktisap etmesi mümkün olabilir¹⁶. Bu anlamda, imtiyazlı payların satın alınmasının ardından, bu imtiyazlar bir esas sözleşme değişikliği ile kaldırılabilir ya da değiştirilebilir¹⁷. Yeni bir imtiyaz türünün bu yolla yaratılması da mümkündür.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, şirket bünyesinde bulunan gereğinden fazla fonların pay sahiplerine dağıtılmasını da sağlar¹⁸. Aslında, bir sermaye şirketinde gereğinden fazla fon bulunmasının nasıl bir dezavantaja yol açacağı sorgulanabilir. Bununla beraber, yabancı bir malvarlığını idare etmekte olan yönetim kurulu başta olmak üzere şirket yönetiminin, söz konusu fazla kaynakları verimsiz yatırımlarda değerlendirmesi olasıdır. İşte, şirket kendi paylarını iktisap ettiğinde bu olumsuz durumun önüne geçilmiş olunur¹⁹. Ayrıca, aynı amaçla satın alınan payların, rayiç değerinin tekrar artması halinde satılmasıyla şirketin kazanç elde etmesi de mümkündür²⁰.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesinin gerekçelerinden biri doğrudan TTK'da düzenlenmiştir. TTK m. 381 hükmüne göre, bir şirket, yakın ve ciddi bir kayıptan kaçınmak için gerekli olduğu takdirde kendi paylarını TTK m. 379'da görülen genel kurulun yetkilendirme kararı olmaksızın da

¹³ MüKo AktG, Oechsler, §71, N. 10.

¹⁴ MüKo AktG, Oechsler, §71, N. 10; Pulaşlı, *Genel Esaslar*, §27, N. 14.

¹⁵ Hüffer, Üwe/Koch, Jens, *Aktiengesetz*, 15. Auflage, CH Beck, 2021, AktG §71, N. 19g; Pulaşlı, *Genel Esaslar*, §27, N. 14.

¹⁶ Hüffer/Koch AktG, §71, N. 19g.

¹⁷ Hüffer/Koch AktG, §71, N. 19g.

¹⁸ ZK, Handschin, OR Art. 659-659b/I. -II., N. 1.

¹⁹ ZK, Handschin, OR Art. 659-659b/I. -II., N. 5; Pulaşlı, *Genel Esaslar*, §27, N. 7.

²⁰ Ayan, s. 190.

iktisap edebilir. TTK m. 381 hükmünde bahsedilen tehlike doğrudan şirkete yönelmiş bir tehlike olmalıdır. Pay sahiplerinin biri ya da birkaçına yönelmiş tehlike, şirketin kendi paylarını iktisabının gerekçesi olamaz²¹. HAAO için, borsadaki dalgalanmalar sebebiyle şirketin hisse senetlerinin değer kaybetmesi de iktisabın bir nedeni değildir²². Bununla beraber, sonuçları şirketin kredibilitesini de etkileyebilecek şekilde bir borsa manipülasyonu sonucu şirketin hisse senetlerinin piyasa değeri tehlike altındaysa, şirket bu tehlike ile başa çıkabilmek için kendi paylarını iktisap edebilir²³. Nitekim 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 22. maddesi ve bu maddeye dayanılarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan Geri Alınan Paylar Tebliği²⁴'nin m. 5/4 hükmü de bu kabulü doğrulamaktadır. İlgili Tebliğ'in m. 5/4 hükmünden anlaşıldığı üzere, payları borsada işlem gören anonim ortaklıklar açısından da “yakın ve ciddi bir kayıptan kaçınmak” şirketin kendi paylarını iktisabını gerektirebilir.

B. Kendi Paylarını İktisabın Bazı Sakıncaları

Anonim şirketin kendi paylarını iktisabı, finansal piyasalarda yukarıda temas edilen ihtimallerde önemli bir enstrüman olmasının yanında, bazı tehlikeleri de beraberinde getiren bir işlemdir. Her şeyden önce, anonim şirketin iktisap ettiği kendi payları, şirket açısından herhangi bir malvarlığı değerini temsil etmez²⁵. Çünkü iktisap ile elde edilen değer, zaten şirkete ait olan ve malvarlığındaki katılım oranını gösteren sayısal bir değerden ibarettir²⁶. Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, sermaye yapısında ya da pay sayısında da bir değişikliğe yol açmaz²⁷. Dolayısıyla, anonim şirkette paya değerini katan olgu, payın pay sahibi olan kişi tarafından taahhüt edilmesi ve taahhüt edilen tutarın ödenmesidir²⁸. Şirket kaynaklarıyla payın yine şirket

²¹ MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 15.

²² MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 16.

²³ MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 16.

²⁴ Seri II-22.1, RG. 3.1.2014, S. 28871.

²⁵ BeckOGK, Cahn, AktG §71, N. 2; Peter Forstmoser/Arthur Meier-Hayoz/Peter Nobel, *Schweizerisches Aktienrecht*, Stämpfli Verlag, 1996, §50, N. 131; Stein, s. 182; Alihan Aydın, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi*, Arıkan Yayınevi, 2008, s. 38.

²⁶ BeckOGK, Cahn, AktG §71, N. 2; Marc Bauen/Robert Bernet, *Schweizer Aktiengesellschaft Aktienrecht - Fusionsrecht - Börsenrecht - Steuerrecht*, Schulthess Verlag, 2007, N. 158; Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, §50, N. 131.

²⁷ Arslanlı, s. 120.

²⁸ Roland von Büren/Walter A. Stoffel/Rolf H. Weber, *Grundriss des Aktienrechts mit Berück-*

tarafından iktisap edilmesi, pay sahibinin anonim şirket payına kattığı değer in yok olmasına sebep olur²⁹.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesiyle, şirkete hiçbir “yeni” kaynak akışı olmaz; aksine, şirkete sermaye olarak yatırılmış tutarlar pay sahiplerine iade edilmiş olunur³⁰. Zira, şirketin iktisap ettiği kendi payları için ödediği tutarlar karşısında gerçek bir karşı edim elde etmemesi, şirket kaynaklarının kâr dağıtımına benzer bir yolla azaltılması sonucunu doğurmaktadır³¹.

Ardından, şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, sermayenin zayıflaması rizikosunu beraberinde getirir. Bu sebeple, şirketin kendi paylarını iktisap etmesini belirli sınırlara bağlayan normlar sermayenin korunmasını hedefler³². Bu normların kendi paylarını iktisap yoluyla ihlâl edilmesi şirket likiditesini zayıflatır³³.

Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, bir yandan şirketin kendi ortağı olması gibi anlamsız bir sonucu ortaya çıkarırken; bir yandan da sermayenin pay sahiplerine iade edilmesi yasağına aykırılık barındırmaktadır³⁴. Çünkü, şirketin kendi paylarını iktisap etmesiyle, pay sahipleri tarafından şirkete kaynak (sermaye) olarak aktarılan tutarların yine bu kişilere geçmesi söz konusu olur. Üstelik bu işlem, şirketin kendisi açısından bir anlam taşımayan bir karşı edim karşılığında gerçekleşmektedir.

Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, yönetim kurulunun elinde bir manipülasyon aracı haline de gelebilir. Özellikle, anonim şirketin malî durumunun iyi olmadığı hallerde şirket paylarının piyasa değerinin düşmesi olasıdır. Bu gibi hallerde, yönetim kurulu şirket paylarını yine şirket kaynaklarıyla iktisap ederek, yatırımcı nezdinde gerçek olmayan bir görünüş

sichtung der laufenden Revision, 3. Auflage, Schulthess Verlag, 2011, N. 215.

²⁹ von Büren/Stoffel/Weber, N. 215.

³⁰ BGH, Urt. v. 20. 9. 2011 – II ZR 234/09 (OLG Hamburg), BGH: Keine Sacheinlagen mit eigenen Aktien der Gesellschaft, NZG 2011, s. 1272, N. 14; Arthur Meier-Hayoz/Peter Forstmoser, *Schweizerisches Gesellschaftsrecht*, 10. Auflage, Stämpfli, 2007, s. 408; Bauen/Bernet, N. 158; Domaniç, s. 579.

³¹ BeckOGK, Cahn, AktG §71, N. 2; Wibmer OFK OR, Bodmer/Blumenfeld, Art. 659a, N. 2.

³² Hölter AktG, Laubert, §71, N. 1.

³³ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, §50, N. 133; Böckli, §4, N. 197; Stein, s. 183.

³⁴ MAH AktienR, Stürner, §31, N. 1; Bauen/Bernet, N. 158.

yaratabilir ve böylelikle şirket paylarının değeri yapay olarak artabilir³⁵. Bu durumun sermaye piyasalarına olan güveni sarsacağı kuşkusuzdur³⁶.

Şirketin kendi paylarının iktisap etmesinin sadece sermaye açısından değil, şirketin yönetimi başta, iç ilişkileri açısından da sonuçları vardır. TTK m. 389 hükmü uyarınca³⁷, iktisap edilen şirket paylarının söz konusu şirkete hiçbir pay sahipliği hakkı vermemesi bu anlamda önemlidir. Zira, böyle bir sınırlamanın olmaması, şirketin iktisap ettiği kendi payları için oy kullanabildiği durumlarda, şirketin yönetim organı ile genel kurul arasında bir dengesizlik doğurur³⁸. Çünkü, iktisap edilen payların tekrar yönetim kurulu tarafından elden çıkarılması ancak yönetime bağlı veya yakın kişilere devredilmesi durumunda, yönetim kurulunun iktisaptan önceki eski duruma nazaran ağırlık kazanmasına sebep olur³⁹. Sırf bu sebeple, şirket yönetiminde hâkimiyet sağlanması amacıyla hukuka aykırı bir surette de olsa pay iktisabına gidilmesi de olasılıklar dâhilindedir⁴⁰. Örneğin, yönetim kurulunun iktisadî ya da hukukî aksiyonları önünde engel olarak gördüğü, şirkette bulunmasını istemediği, pay sahipliği haklarından kasıtlı olarak yararlandırmadığı ve hatta genel kurul toplantılarına dahi (hukuka aykırı olarak) almadığı kişilerin paylarını ivazlı olarak iktisap etmesi ve ardından bu payları hakimiyeti altındaki bir gerçek veya tüzel kişiye devretmesi durumunda, genel kurulda kullanılacak oylar açısından denge yönetim kurulu lehine bozulmuş olur. Bu durum, özellikle, yabancı bir malvarlığının idare edildiği anonim şirketler açısından sakıncalıdır.

C. Kendi Paylarını İktisabın Şartları

Türk hukukunda anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, TTK m. 379 vd. hükümlerinde düzenlenmektedir. Temel prensip, bir anonim şirketin kendi paylarını, esas veya çıkarılmış sermayesinin *onda birini aşan veya bir işlem sonunda aşacak olan miktarda*, ivazlı olarak iktisap ve rehin olarak

³⁵ Sevi, s. 73; Meier-Hayoz/Forstmoser, s. 408.

³⁶ Kendi paylarını iktisabın şirketin hisse senedi değerini manipülasyonlara karşı koruyucu fonksiyonunun önemi hakkında bkz. Pulaşlı, *Genel Esaslar*, §27, N. 5.

³⁷ Karş. AktG §71b: “*Aus eigenen Aktien stehen der Gesellschaft keine Rechte zu.*”

³⁸ Thomas Raiser/Rüdiger Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, 5. Auflage, Vahlen Verlag, 2010, §19, N. 15; Hölters AktG, Laubert, §71, N. 1; Stein, s. 184; İsviçre hukuku açısından aynı yönde bkz. Böckli, §4, N. 202; Türk hukuku perspektifinden bkz. Atakan, s. 365.

³⁹ Rüdiger/Veil, §19, N. 15.

⁴⁰ Ayan, s. 192.

kabul edemeyeceği yönündedir (TTK m. 379/1). Öğretide de ifade edildiği üzere, TTK ile kabul edilen sistem belirli sınırlar dâhilinde serbestçe iktisap yönündedir⁴¹. Anılan sınırlar dâhilinde iktisabın gerçekleşmesi, aşağıdaki koşulların varlığına bağlıdır (TTK m. 379/2-4):

İlk olarak genel kurulun yönetim kurulunu, şirketin kendi paylarını iktisabı konusunda *yetkilendirmesi* gerekir. Bu yetki en çok beş yıl için tanınabilir. Ayrıca bu yetkide, iktisap veya rehin olarak kabul edilecek payların itibarî değer sayıları belirtilerek toplam itibarî değerleriyle söz konusu edilecek paylara ödenebilecek bedelin alt ve üst sınırı gösterilir. İkinci olarak, iktisap edilecek payların bedelleri düşüldükten sonra, *kalan şirket net aktifinin* en az esas veya çıkarılmış sermaye ile kanun ve esas sözleşme uyarınca dağıtılmasına izin verilmeyen yedek akçelerin toplamı kadar olması gerekir. Son olarak da iktisap edilecek *payların bedellerinin tamamının ödenmiş olması* zorunludur.

Sayılan bu koşullar çerçevesinde, birçok durumda finansal piyasalarda bir operasyonel tedbir olarak da kullanılan kendi paylarını iktisap, sermaye borcunun sona erip ermeyeceği bakımından bir anlam taşımaz. Zira, ancak bedeli tamamen ödenmiş paylar iktisap edilebilecektir. İşbu çalışmanın konusunu oluşturan iktisaplar ise, TTK m. 379 ilâ m. 381 hükümlerine aykırı olarak gerçekleşen işlemlerdir. TTK m. 385 hükmüne göre, böyle bir durumda iktisap edilen paylar, iktisap tarihinden sonra en geç altı ay içinde elden çıkarılır. Elden çıkarılamayan paylar ise, sermayenin azaltılması yoluyla hemen yok edilir (TTK m. 386).

D. Kendi Paylarını İktisabın Ortaklık Hakları Üzerindeki Etkisi

TTK, şirketin iktisap ettiği kendi paylarının ortaklık hakları bakımından durumunu m. 389 hükmünde belirlemiştir. Buna göre, şirketin iktisap ettiği kendi payları ile yavru şirket tarafından iktisap edilen ana şirketin payları, ana şirketin genel kurulunun toplantı nisabının hesaplanmasında dikkate alınmaz. Bedelsiz payların iktisabı hariç, şirketin devraldığı kendi payları *hiçbir pay sahipliği hakkı vermez*. Yavru şirketin iktisap ettiği ana şirket paylarına ait oy hakları ile buna bağlı haklar *donar*.

Haklarla ilgili bu belirlemeye karşılık, şirketin iktisap ettiği kendi paylarından kaynaklanan (muhtemel) borçlar ile ilgili herhangi bir tercihte bulunulmamıştır. Açık deyişle, anonim şirket henüz bedelinin tamamı ödenmemiş bir payını iktisap ettiğinde, bu paydan kaynaklanan sermaye

⁴¹ Ayan, s. 187.

borcunun borçlusunun kim olduğu sorusu yanıtlanmamıştır. Sermaye borcunun borçlusunun kim olduğu sorusunun yanıtı, bu borcun devam edip etmediği hususu açısından da önemlidir. Bilindiği üzere, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi borcun sona ermesi sonucunu doğurur. Sermaye borcunun borçlusu pay sahibidir. Bu borcun alacaklısı ise şirket tüzel kişiliğidir. Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi halinde bu sıfatların birleşip birleşmeyeceğinin ve buna bağlı olarak da sermaye borcunun devam edip etmeyeceğinin tartışılması gerekmektedir. Aşağıda bu sorunun yanıtı aranmıştır.

II. PAYIN İKTİSABINDA BAKİYE SERMAYE BORCUNUN DURUMU

A. Hukuka Aykırı İktisaba Temel Olan İşlemlerin Hukukî Akıbeti

Anonim şirketin bedeli tamamen ödenmemiş kendi paylarını iktisap etmesi, sonucu hükümsüzlük olan bir tasarruf işlemi değildir. Zira, TTK m. 385 hükmünde, m. 379 ilâ m. 381 hükümlerine aykırı olarak iktisap edilen payların (iktisap tarihinden itibaren) altı ay içerisinde elden çıkarılacağı belirtilmiştir. Eğer, kanun koyucunun iradesi (örn. bedeli tamamen ödenmemiş) payların iktisabına ilişkin hukukî işlemi geçersiz kılmak yönünde olsaydı, bu takdirde hukuka aykırı iktisap halinde elden çıkarma hükmüne ihtiyaç olmazdı. Demek ki bedeli tamamen ödenmemiş olsa da anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi hükümsüz değildir; ancak, bu paylar ya kısa sürelerde elden çıkarılmalı ya da (elden çıkarma mümkün olmazsa) sermayenin azaltılması yoluyla *hemen*⁴² yok edilmelidir⁴³.

Alman hukukunda ise, (bedeli tamamen ödenmemiş de olsa⁴⁴) şirketin kendi paylarını iktisap etmesine ilişkin tasarruf işleminin geçerli olduğu sonucuna doğrudan ulaşılabilmektedir. Zira, AktG §71/4 hükmüne göre, payın iktisabına ilişkin tasarruf işlemi hüküm ifade ederken; borçlandırıcı işlem geçersizdir⁴⁵. Bundan dolayı, iktisap (anonim şirketin kendi paylarını iktisap

⁴² Bkz. TTK m. 386; “Hemen” ifadesinin, “derhal” ya da “hiç vakit geçirmeden” şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. Atakan, s. 373.

⁴³ Atakan, s. 372; Alman hukuku bakımından bu yönde bkz. MüKo AktG, Oechsler, §71, N. 369; Raiser/Veil, §19, N. 29.

⁴⁴ MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 53.

⁴⁵ Anılan hükme göre; “*Ein Verstoß gegen die Absätze 1 oder 2 macht den Erwerb eigener Aktien nicht unwirksam* (Tasarruf işlemine dair). *Ein schuldrechtliches Geschäft über den Erwerb eigener Aktien ist jedoch nichtig, soweit der Erwerb gegen die Absätze 1 oder 2 verstößt* (Borçlandırıcı işleme dair).”

etmesini düzenleyen) kurallara aykırı da olsa şirket payların sahibi konumuna gelir⁴⁶. Türk hukuku açısından da benzer bir yorumun yapılması önünde bir engel yoktur. Çünkü, tasarruf işlemi neticesinde şirkete bazı yükümlülükler⁴⁷ yüklenmektedir. Bu doğrultuda, borçlandırıcı işlemin, kanunun emredici hükümlerine aykırılık dolayısıyla butlanla sakat olduğu söylenebilir⁴⁸.

B. Nakdî Sermaye Borcunun Muaccel Olması

Anonim şirketin iktisap ettiği kendi paylarından doğan borcun birleşme yoluyla sona erip ermeyeceği yönünden yapılacak tartışmada, sermaye borcunun muaccel hale gelmesi de önemlidir. Aslında, borçlar hukukunun genel prensiplerine göre; alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle borcun sona ermesi için borcun muaccel ya da müeccel olmasının bir önemi yoktur⁴⁹. Her iki durumda da alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle borç sona erer⁵⁰. Buna karşılık, şirketler hukuku alanında ittifakla belirtildiği üzere, anonim şirketin kendi payını iktisap ettiği anda muaccel olan ya da şirketin bu payları elde tuttuğu süre içinde muaccel hale gelen paylardan kaynaklanan sermaye borcu, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle (*Konfusion*) sona erer⁵¹. Ancak, bakiye sermaye borcu müeccel ise, iktisap edilen paylardan doğan hak ve yükümlülükler donar⁵².

1. Esas Sözleşme ile Muaccel Olma

Nakdî sermaye borcunun, bir esas sözleşme hükmü uyarınca muaccel

⁴⁶ BeckOGK, Cahn, AktG, §71, N. 233.

⁴⁷ Bkz. TTK m. 385 ve m 386.

⁴⁸ İsviçre hukukunda ise, bu iki hukuk sistemi dışında bir anlayış söz konusudur ve yapılan işlemin hükümsüz olmayacağı ifade edilmektedir. Zira, kendi paylarını iktisabı düzenleyen kuralların emredici nitelikte olmadığı ifade edilmektedir. Ancak, kendi paylarını iktisap ile yapılan işlemler sermayenin iadesi yasağını aşmak için gerçekleştiriliyorsa bu kez butlan yaptırımını söz konusu olmaktadır (BSK OR II, Lenz/von Planta, Art. 659, N. 11 ve 12).

⁴⁹ İsmail Atamulu/Emre Köroğlu, “Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m. 135)”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 2018, s. 157; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükmeleri*, Yetkin Yayınevi, 2021, s. 1192.

⁵⁰ Atamulu/Köroğlu, s. 157.

⁵¹ Grigoleit AktG, Grigoleit/Rachlitz, §71b, N. 10; BeckOGK, Cahn, AktG §71b, N. 12; Hölters AktG, Laubert, §71b, N. 4; MüKo AktG, Oechsler, §71b, N. 15; Hüffer/Koch AktG §71b, N. 6; Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §71b, N. 6; MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 56; MAH AktienR, Stürner, §31, N. 45; Aydın Alber Yüce, *Şirketler Hukuku Ders Notları*, Adalet Yayınevi, 2022, s. 361.

⁵² Grigoleit AktG: Grigoleit/Rachlitz, §71b, N. 10; Ayrıca karşı. TTK m. 389, son cümle.

olması mümkündür. Anonim şirketin sermayesi ile her payın itibarî değeri, bunların ödenmesinin şekil ve şartlarının esas sözleşmede zorunlu unsur olarak yer alması gerektiği (TTK m. 339/2-c) göz önünde tutulursa, TTK m. 344 hükmüne göre peşin ödenmesi gerekli tutar dışında kalan (bakiye) sermaye borcunun ne zaman ödeneceğine de esas sözleşmede yer verilebilir. Bakiye sermaye borcunun ödenme zamanı ile ilgili tercih, doğrudan bir tarih (örn. 1.1.2022) ya da bir zaman dilimi (örn. şirketin tescilinden itibaren altı ay) belirlenmesi suretiyle gerçekleştirilebilir. Belirlenen tarihin gelmesi ya da zaman diliminin geçmesiyle birlikte bakiye sermaye borcu muaccel olur.

2. Yönetim Kurulu Kararı ile Muaccel Olma

Esas sözleşmede, kalan sermaye borcunun ödenmesi zamanı ile ilgili bir tercih yapılmamış ise, bu durumda yönetim kurulunun pay sahiplerine sermaye borcunun ödenmesi için çağrı (apel) yapması gerekir⁵³. Bu çağrı, doğrudan sermaye borçlusuna pay sahibine ya da pay sahiplerine yöneltilmelidir⁵⁴.

Sermaye borcunun muacceliyet kazanacağı çağrıda, sermaye borcunun ödenmesinin özellikle miktar ve zaman bakımından şartları yönetim kurulunun takdirindedir⁵⁵. Ancak yine de bakiye sermaye borcu bulunan birden fazla pay sahibinin bulunması durumunda yönetim kurulu, eşit işlem ilkesi uyarınca, gerek ödenmesi talep edilen tutarlar gerekse ödeme için tanınan süreler bakımından pay sahipleri arasında ayırım yapamaz⁵⁶.

Pay sahiplerinden ödeme için talep edilen tutarların açık ve net bir şekilde ödeme çağrısında yer alması gerekir. Bunun aksine, örneğin, “bakiye sermaye borcunun tamamının ödenmesi talep olunur” biçiminde bir çağrı yapılmamalıdır⁵⁷. TTK m. 481 hükmüne göre, pay sahiplerine yapılacak ödeme çağrısında ödeme tarihi de belirtilmelidir⁵⁸. Ödeme için tanınan süre, pay sahiplerinin gerekli kaynağı elde etmesine yetecek nitelikte olmalıdır⁵⁹.

⁵³ Pulaşlı, *Genel Esaslar*, §29, N. 13; Bahtiyar, s. 280; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 440.

⁵⁴ BeckOGK, Cahn, AktG §63, N. 18; MAH AktienR, Dißbars/Lönner, §42, N. 4; MHdB GesR IV, Rieckers, §16, N. 12.

⁵⁵ Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §63, N. 5.

⁵⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), N. 838e; AktienR, Dißbars/Lönner, §42, N. 4; MHdB GesR IV, Rieckers, §16, N. 11.

⁵⁷ MHdB GesR IV, Rieckers, §16, N. 12.

⁵⁸ Alman hukuku bakımından aynı yönde bkz. AktienR, Dißbars/Lönner, §42, N. 4.

⁵⁹ AktienR, Dißbars/Lönner, §42, N. 4; MHdB GesR IV, Rieckers, §16, N. 12.

Bakiye sermaye borcunun muaccel olması, ödeme çağrısında verilen sürenin son gününün sona ermesiyle başlar⁶⁰. Bu tarihten önce ve de özellikle yönetim kurulunun çağrısının yokluğu halinde sermaye borcu muaccel hale gelmez⁶¹.

C. Bedeli Tamamen Ödenmemiş Payların Hukuka Aykırı Olarak İktisabı ve Bakiye Sermaye Borcu Arasındaki İlişki

1. Müeccel Bakiye Sermaye Borçları Açısından

Pay sahiplerinin henüz ödemedikleri müeccel sermaye borçlarının kendisinden kaynaklandığı payların şirket tarafından iktisap edilmesi halinde, sermaye borcu başta olmak üzere pay sahipliğinden kaynaklanan borçlar (ve haklar) *donar*. Bu payların şirket tarafından elden çıkarılması durumunda ise, pay sahipliği mevkiinin muhatap olduğu yükümlülükler tekrar *canlanır*⁶². Bu kabul, TBK m. 135/II hükmüyle de uyumludur. Zira anılan hükme göre, birleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkarsa, borç varlığını sürdürür ve sanki birleşmeden hiç etkilenmemiş gibi varlığını en başından beri devam ettirir⁶³. Sermaye borcunun varlığını sürdürmesi, ıskat durumunda açık kalan tutarlardan sorumluluğa benzer şekilde, elden çıkarılan payın şirketten önceki sahibinin sorumluluğu anlamına gelmez⁶⁴.

2. Muaccel Bakiye Sermaye Borçları Açısından

Anonim şirket kendi paylarını iktisap ettiğinde, iktisap edilen payların bedelleri tamamen ödenmemiş ve bakiye sermaye borcu muaccel ise bu borç sona erer. Çünkü iktisap ile birlikte anonim şirket, alacaklısı kendisinin olduğu sermaye borcunun borçlusuna haline gelmiştir; diğer bir deyişle, bir kişinin kendisine karşı hem alacaklı, hem de borçlu olması mümkün olmadığı için⁶⁵

⁶⁰ BeckOGK, Cahn, AktG §63, N. 19; Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §63, N. 8.

⁶¹ Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §63, N. 8; Hüffer/Koch AktG §63, N. 7; MüKo AktG, Bayer, §63, N. 38.

⁶² BeckOGK: Cahn, AktG §71b, N. 12; Hölters AktG, Laubert, §71b, N. 4; Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §71b, N. 6; Yüce, s. 361.

⁶³ Peter Gauch/Walter R. Schluemp/Susan Emmenegger, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*, Band II, 10. Auflage, Schulthess, 2014, s. 219, N. 3190; M. Kemal Oğuzman/ M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, Cilt 1, 17. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2019, s. 585, N. 1797; BSK OR I: Gonzenbach/Gabriel-Tanner, Art. 118, N. 8; Atamulu/Köroğlu, s. 166.

⁶⁴ Heidel AktG, Block, §71b, N. 13.

⁶⁵ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 24. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2019, s. 1418, N. 3988; BK, Becker, Art. 118, N. 1; ZK, Aepli, Art. 118, N. 5; Gauch/Schluemp/Emmenegger, s. 218, N. 3181; Atamulu/Köroğlu, s. 155; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku, Genel Hüküm-*

alacaklı ve borçlu sıfatı kendi üzerinde birleşmiştir⁶⁶. Müeccel bakiye sermaye borçları, iktisabın ardından gerçekleştirilen elden çıkarma ile canlanırken; muaccel sermaye borçları, iktisap edilen paylar tekrar elden çıkarılsa bile tekrar canlanmaz⁶⁷.

Şirketin iktisabı anında müeccel, ancak iktisap edilen payın elde tutulduğu zaman dilimi içinde muaccel hale gelen borçlar için de aynı kabul geçerlidir⁶⁸. Bu durum, haklar açısından söz konusu olan sonuca benzemektedir. Zira, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle birlikte haklar da sona ermektedir⁶⁹. Bu bakımdan örneğin, şirketin kendi payını sonradan elden çıkarması halinde payı iktisap eden kişi; önceki dönemlerde başka paylar için ödenmiş kâr payı tutarlarını kendisi için talep edemez⁷⁰.

ler, 21. Baskı, Turhan Kitabevi, 2017, s. 1057.

⁶⁶ Heidel AktG, Block, §71b, N. 13; Hölters AktG, Laubert, §71b, N. 4; Hüffer/Koch AktG §71b, N. 6; MAH AktienR, Stürner, §31, N. 45; MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 56; İsviçre hukuku bakımından aynı yönde bkz. ZK: Handschin, OR Art. 659-659b/I. -II., N. 30; Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesinin paydan kaynaklanan haklar üzerindeki etkisi açısından bkz. OFK OR, Amstutz/Marti, Art. 659a, N. 8 ve CHK OR, Trüeb, Art. 659a, N. 2; Hopt/Wiedemann AktG, Merkt, §71b, N. 23; Mehmet Özdamar, *Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmesi (TTK md. 329)*, Yetkin Yayınevi, 2005, s. 239; Aydın, s. 239.

⁶⁷ Hüffer/Koch AktG §71b, N. 6; MAH AktienR, Stürner, §31, N. 45; MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 56; Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §71b, N. 6; Anonim şirketin iktisap ettiği kendi paylarını elden çıkardığında, bu borcun artık payı devralan tarafından üstlenilmiş kabul edileceği ve tekrar canlanacağı yönündeki farklı görüş için bkz. Özdamar, s. 239 ve Aydın, s. 239.

⁶⁸ Hirte/Mülbert/Roth AktG, Merkt, §71b, N. 23.

⁶⁹ Atamulu/Köroğlu, s. 162 vd.

⁷⁰ CHK OR, Trüeb, Art. 659a, N. 2; Aynı yönde bkz. Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi*, Cilt II, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015, §34, N. 67; Türk hukukunda *Çeliktaş* ise aksi görüştür. Yazara göre, söz konusu kâr payları, ileride payı iktisap edecek kişi adına bloke edilmelidir. Yazar, bu görüşüne gerekçe olarak, iktisap edilen payların şirket bünyesinde muvakkaten bulunmasını ve hakların donmasını ileri sürmektedir (Çeliktaş, s. 210; Aynı yönde bkz. Atakan, s. 368; daha eski öğreti bakımından aynı yönde bkz. Arslanlı, s. 120). İsviçre eski öğretisinde, şirket tarafından iktisap edilmiş paylara da kâr payının düşeceğini belirtmiştir. Bu görüş için bkz. Emil Schucany, *Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht*, 2. Auflage, Orell Füssli Verlag, 1960, Art. 659, N. 10.

Kanaatimizce, şirket bünyesinde kâr payı olarak dağıtılabılır tutarların bulunduğu, ancak kâr dağıtım kararının alınmadığı hallerde, şirketin kendi paylarını iktisap etmesinin ilgili paylardan kaynaklanan haklar üzerinde bir etkisi olmaz. Çünkü bu halde hak (alacak hakkı) henüz ortaya çıkmamıştır. Zira, pay sahibinin kâr payı alma hakkı ancak genel kurulun dağıtım kararı almasıyla birlikte bir talep hakkından alacak hakkına dönüşmüş olur (Aslı E. Gürbüz Usluel, *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 2016, s. 68; Zehra Badak, *Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirkette Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı*, Oniki Levha Yayıncılık, 2018, s. 190; Bahtiyar, s. 284; Pu-

3. Şirket Hesabına İktisap Edilen Paylarda Durum

Anonim şirketin üçüncü bir kişiyle yapmış olduğu ve konusu bu kişiye, şirketin kendi paylarını; şirketin, şirkete bağlı bir şirketin veya şirketin paylarının çoğunluğuna sahip olduğu bir şirketin hesabına alma hakkı tanıyan ya da böyle bir yükümlülük öngören düzenlemeler, şayet gerçekleşen iktisap TTK m. 379 hükmüne uygun ise geçerlidir⁷¹ (TTK m. 380/2). Üçüncü kişilerin şirket adına iktisap ettiği paylar bakımından, müeccel ya da muaccel sermaye borçları varlığını sürdürür⁷². Bu nitelikteki işlemlerde sermaye borcu, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle sona ermez⁷³. Zira alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle bir borcun sona ermesi için alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişinin üzerinde birleşmesi gerekmektedir⁷⁴. Ancak bu ihtimalde, paylar her ne kadar şirket adına iktisap edilse de pay sahipliği mevkiini, şirket tüzel kişiliği dışında üçüncü bir kişi almaktadır. Bu üçüncü kişi, şirket tüzel kişiliği dışında bir kişi olacağından, alacaklı ve borçlu sıfatları aslında birleşmemiş olmaktadır. Bu halde, borcun sona ermemesi tabiidir.

Hukuka uygun anılan bu iktisaplar yanında, hukuka aykırı iktisaplar için de aynı düşüncenin geçerli olduğu kanaatindeyiz. Zira bu hâlde dahi (teknik olarak) alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmemiştir. Payı, şirket hesabına da olsa, iktisap eden üçüncü kişi konumundadır⁷⁵. Sermaye borcunun alacaklısı payı iktisap edilen şirket iken; bu borcun borçlusu, pay sahibi konumundaki iktisap eden şirkettir. İktisap eden şirketin payı iktisap edilen şirket hesabına hareket etmesi, borcu sona erdirmediği gibi borcun donmasına da yol açmaz.

laşlı, *Genel Esaslar*, §28, N. 13). Böyle bir dağıtım kararının alınmış olması durumunda ise kâr payı, pay sahibi açısından bir alacak ve şirket açısından bir borç niteliğinde olacağından; pay sahibi şirket olduğunda bu borcun da alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle sona erdiğini kabul etmek gerekir. Alman hukukunda da bu doğrultuda kâr payı olarak ortaya çıkan tutarların şirkete de ait olmadığı yönünde bkz. Raiser/Veil, §19, N. 29.

⁷¹ Karş. AktG §71d.

⁷² MAH AktienR, Stürner, §31, N. 45.

⁷³ Hüffer/Koch, AktG §71b, N. 6; MüKo AktG, Oechsler, §71b, N. 15.

⁷⁴ Claire Huguenin, *Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil*, 2. Auflage, Schulthess Verlag, 2014, s. 232, N. 751; ZK, Aepli, Art. 118, N. 15; BSK OR I, Gonzenbach/Gabriel-Tanner, Art. 118, N. 3; Gauch/Schluep/Emmenegger, s. 217, N. 3177; Eren, s. 1418, N. 3987; Kılıçoğlu, s. 1057; Atamulu/Köroğlu, s. 159; Gümüş, Borçlar, s. 1191; Mustafa Alper Gümüş, “Alacaklı ve Borçlu Sıfatının Birleşmesi (BK m. 116)”, *Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 2008, s. 33.

⁷⁵ Heidel AktG, Block, §71b, N. 14; Grigoleit AktG, Grigoleit/Rachlitz, §71b, N. 11; MHdB GesR IV, Rieckers, §15, N. 56; Hopt/Wiedemann AktG, Merkt, §71b, N. 25.

4. TTK m. 480/4 Anlamında İkincil Yükümlülüklerin Durumu

Pay devirlerinin şirketin onayına bağlı olduğu hâllerde, esas sözleşmeyle pay sahiplerine sermaye taahhüdünden doğan borçtan başka, belli zamanlarda tekrarlanan ve konusu para olmayan edimleri yerine getirmek yükümlülüğü de yüklenebileceği TTK m. 480/4, birinci cümle hükmünde belirtilmiştir. Bu ikincil yükümlülükler ani edimli ya da sürekli edimli olabilir.

Ani edimli borç ilişkilerinde durum nakdî sermaye borcunda olduğu gibidir. Başka bir deyişle, ikincil yükümlülükleri içeren bir bağlı nama yazılı pay, payın ait olduğu şirket tarafından iktisap edilirse, (ani edimli) ikincil yükümlülükler, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sebebiyle sona erer⁷⁶. Bunun aksine, anılan nitelikteki paylar şirketin kendisi tarafından iktisap edilmiş olsa dahi, ikinci yükümlülüğün konusu sürekli bir edim ise, şirketin iktisap ettiği kendi payını elinden çıkarması durumunda bu yükümlülükler tekrar canlanır⁷⁷.

5. İskat Sonucu Şirketin Geçici Olarak Devraldığı Paylarda Durum

Sermaye borcunu ödemekte temerrüde düşen pay sahibinin karşılaşıacağı yaptırımlardan biri⁷⁸ de pay sahipliğinden ıskat edilmektir. TTK m. 483 hükmüne göre, mütemerrit pay sahibinin temerrüde konu tutarı ödememesi üzerine, paylara ilişkin haklardan yoksun bırakılması mümkündür.

Hukuka uygun bir ıskat prosedüründen sonra pay sahibinin bu sıfatı ortadan kalkar. Ancak, pay sahipliği sıfatının yitirilmesi, pay sahipliği konumunun da yok olduğu anlamına gelmez⁷⁹. Aksine, anonim şirket, ıskat edilen pay sahibinin yerine pay sahipliği mevkiini işgal eder⁸⁰. Bu halde, temerrüde konu bakiye sermaye borcu açısından, yukarıda temas edilen

⁷⁶ MüKo AktG, Oechsler, §71b, N. 16; Hopt/Wiedemann AktG, Merkt, §71b, N. 26.

⁷⁷ MüKo AktG, Oechsler, §71b, N. 16; Hopt/Wiedemann AktG, Merkt, §71b, N. 26.

⁷⁸ Diğerleri için bkz. TTK m. 482.

⁷⁹ MüKo AktG, Oechsler, §64, N. 69; BeckOGK, Cahn, AktG §64, N. 43; Hölters AktG, Laubert, §64, N. 16.

⁸⁰ BeckOGK, Cahn, AktG §64, N. 43; Hölters AktG, Laubert, §64, N. 16; Henssler/Strohn GesR, Paefgen, AktG §64, N. 9; Bu durumda payların geçici olarak şirketin elinde bulunmasının kendi paylarını iktisap yasağı kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. Domaniç, s. 581, Özdamar, s. 238; Çeliktaş, s. 191; Anonim ortaklıkta ıskat sonucu, ıskata konu payların şirkete geçmeyeceği ve ıskatın kendi paylarını iktisap sonucunu doğurmadığı yönündeki farklı görüş için bkz. Gökçen Turan, *Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisabının Genel Esasları*, Yetkin Yayınevi, 2018, s. 267.

alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi ortaya çıkar.

Iskat halinde şirketin geçici olarak elinde bulundurduğu paylar açısından, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi gerçekleşmiş olsa dahi, kanun gereği, muaccel bu borçlar sona ermez. Şirketin elinde bulundurduğu paylardan kaynaklanan muaccel sermaye borcunun devamını sağlayan hükümler, TTK m. 482/2 ve m. 483/3'tür. Anılan hükümlerde yer alan "... söz konusu payı satıp yerine başkasını almaya ..." ve özellikle "... Mütemerrit pay sahibi, yeni pay sahibinin ödemelerinden açık kalan tutar için şirkete karşı sorumludur." ifadeleri göstermektedir ki alacaklı ve borçlu sıfatları birleşse de sermaye borcu sona ermemektedir. Aksine, sermaye borcu varlığını sürdürmekte ve hatta iskat edilen pay sahibinin açık kalan tutarlar için sorumluluğu bulunmaktadır.

6. Anonim Şirketin Komisyonculuk Faaliyeti Kapsamında İktisap Ettiği Kendi Paylarında Durum

Alım veya satım komisyonculuğu, komisyoncunun ücret karşılığında, kendi adına ve vekâlet verenin hesabına kıymetli evrak⁸¹ ve taşınırların alım veya satımını üstlendiği, buna karşılık vekâlet verenin ise komisyoncuya belli bir ücret (komisyon) ödemeyi yükümlendiği sözleşmedir (TBK m. 532/I). Bir anonim şirketin, komisyoncu sıfatıyla kendi pay senetlerini müvekkilinin hesabına iktisap etmesi mümkündür⁸². Bu durumda, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi suretiyle iktisap edilen paydan kaynaklanan sermaye borcunun sona ermesi söz konusu olmaz. Zira alım veya satım komisyonculuğu sözleşmesi hukuki niteliği itibariyle dolaylı temsil ilişkisi içeren bir vekâlet sözleşmesidir⁸³. Bu sebeple anonim şirketin komisyoncu sıfatıyla kendi pay

⁸¹ TBK m. 532/ I'de yer alan "kıymetli evrak" ifadesinden poliçe, bono ve çek gibi kambiyo senetleri ya da makbuz senedi ve varant gibi emtia senetlerinin değil, hisse senetleri, tahviller, hazine bonoları gibi menkul değerlerinin anlaşılması gerekmektedir. Çünkü bir bono ya da çek alınıp satılamaz. Ömer Teoman (Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya/N. Füsün Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Baskı, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 608, N. 1865; Arslan Kaya (Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/N. Füsün Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, 4. Baskı, Oniki Levha Yayınevi, 2015, s. 744, N. 1593. Ayrıca bkz. Eugen Bucher, *Schweizerisches Obligationenrecht*, Besonderer Teil, Schulthess Verlag, 1988, s. 244.

⁸² Bu yönde bkz. Aydın, s. 241.

⁸³ Eren, s. 483, N. 1332; Oğuzman/Öz, s. 222, N. 667; Teoman (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 609 vd., N. 1871 vd.; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*, Yeniden Genişletilmiş Tamamlanmış 4 üncü Basıdan 5 inci Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, 2010, s. 631, N. 14; Cevdet Yavuz/Faruk Acar/Burak Özen, *Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler*, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Yayıncılık, 2014, s. 1286, 1288; Öz Seçer, *Alım Satım Ko-*

senetlerini iktisap etmesine bağlı olarak ortaya çıkan hak ve borçlar başlangıçta her ne kadar kendi hukuki alanında doğacak olsa da⁸⁴, bunların sonradan müvekkile devrinin yapılması gerekmektedir⁸⁵. Bu bakımdan anonim şirketin komisyoncu sıfatıyla kendi pay senetlerini iktisap etmesi durumunda payların mülkiyetinin şirkete geçmemektedir⁸⁶. Burada ek olarak belirtmemiz gerekir ki, TBK m. 135'e göre alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi için, bir alacak ve borcun sadece aynı kişinin üzerinde birleşmiş olması da yeterli değildir. Alacak ve borç söz konusu kişinin aynı malvarlığı kesimine dahil olup, burada birleşmesi gerekmektedir⁸⁷. Nitekim alacağın ve borcun ancak aynı malvarlığı kesimi içerisinde birleştiği durumlarda sona ermeyi haklı gösterebilecek bir menfaatten söz edilebilmesi mümkündür⁸⁸. Alım veya satım komisyonculuğu sözleşmesine baktığımızda ise, anonim şirketin bu sözleşme kapsamında iktisap ettiği pay senetlerini müvekkiline devretmesi gerektiği için, böyle bir durum söz konusu olmamaktadır.

D. Hukuka Aykırı İktisabın Sebep Olacağı Muhtemel Sorumluluk

Bir paydan kaynaklanan bakiye sermaye borcunun muaccel olmasına karşılık, bu payın şirket tarafından iktisap edilmesinin şirketi zarara uğratacağı şüpheden uzaktır. Zira, yukarıda da temas edildiği üzere, bu halde sermaye borcu alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle sona ermekte ve hatta sonradan bu payların başka bir kişiye devredilerek elden çıkarılması halinde dahi sermaye borcu, TBK m. 135 hükmünün aksine, tekrar canlanmamaktadır. Bunun dışında, belirli bir bedel karşılığında iktisap edilen şirketin kendi payları, iktisap bedelinden daha düşük bir bedelle elden çıkarıldığında da şirket zarara uğramış olur⁸⁹.

misyonculuğu Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 7, 10, 20 vd.; Ali Bozer/Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 2020, s. 146; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, Cilt V/1, 1, Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 589-590, N. 2662; Murat Doğan/Gökhan Şahan/İsmail Atamulu, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 168.

⁸⁴ Huguenin, s. 1033, N. 3430; Seçer, s. 9 vd.

⁸⁵ Eren, s. 483, N. 1333; Oğuzman/Öz, s. 222, N. 668; Yavuz/Acar/Özen, s. 1286, 1288; Antalya, s. 589, N. 2659; Doğan/Şahan/Atamulu, s. 168; Seçer, s. 10.

⁸⁶ Çelikaş, s.

⁸⁷ ZK, Aepli, Art. 118, N. 20; BSK OR I, Gonzenbach/Gabriel-Tanner, Art. 118, N. 4; Gauch/Schluep/Emmenegger, s. 218, N. 3179; Huguenin, s. 232, N. 752; Eren, s. 1419, N. 3989; Atamulu/Köroğlu, s. 161; Gümüş, *Birleşme*, s. 35; Gümüş, *Borçlar*, s. 1193.

⁸⁸ Gümüş, *Birleşme*, s. 35; Atamulu/Köroğlu, s. 161-162; Gümüş, *Borçlar*, s. 1193.

⁸⁹ Domaniç, s. 586.

Sermaye borcunun bu şekilde, ödeme dışında bir yolla, sona ermesi bedeli tamamen ödenmemiş ve ödenemeyecek payların ortaya çıkmasına yol açar. Karşılığı tam olarak bulunmayan payların varlığı, sermayenin tam olarak temin edilmesi ve sermayenin korunması ilkelerine aykırıdır. Şirket, kendi paylarını iktisap ederek muaccel sermaye borçlarının sona ermesine neden olmakta ve dolayısıyla işletme konusunun gerçekleştirilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum, şirket ortaklarının aleyhine olduğu kadar şirket alacaklılarının da aleyhinedir. Çünkü, şirket alacaklılarının şirketten olan alacaklarını tahsil etmek için başvurabilecekleri tek kalem şirket malvarlığıdır. Oysa, muaccel bakiye sermaye borcu bulunan payların iktisap edilmesi, anonim şirket malvarlığının bir kısmını oluşturan sermayenin sadece *görünürde* oluşmasına sebep olmaktadır. Anılan nitelikteki kendi paylarını iktisap ile ortaya çıkan kompozisyon, gerçeği yansıtmamaktadır.

Sayılan bu sonuçların ortaya çıkması, anonim şirketlerde sorumluluk doğuran işlemlerdir. Çünkü bu halde, pay iktisabına karar veren ve bu kararı uygulayan yönetim kurulu üyeleri ve şirket yöneticileri⁹⁰, kanundan ya da esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl etmiş olurlar. Sorumlu yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler; şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı sorumludurlar (TTK m. 553/1). TTK m. 553 hükmündeki sorumluluk kusur esasına dayanmaktadır. Kusurun ispatı, bunun varlığını iddia edene düşmektedir⁹¹. Burada, şirketin zarara uğramasına yol açan kendi paylarını iktisap kararının alınması ve uygulanması kusurlu birer işlemdir. Söz konusu hukuka aykırı kararın alındığının ve uygulandığının ispat edilmesi, TTK m. 553 anlamında sorumluluğun kabulü için yeterlidir.

Hukuka aykırı iktisap ile sermaye borcunun sona ermiş olmasından doğan zararın tazmini için öncelikle şirket (doğrudan zararları için) ve ardından, pay sahipleriyle alacaklılar⁹² (dolaylı zararları için) dava açma hakkına sahiptir⁹³. Şirketin uğradığı zararın tazminini, şirket ve her bir pay sahibi isteyebilir. Pay sahipleri (ve TTK m. 556 gereğince alacaklılar) tazminatın *ancak şirkete ödenmesini* isteyebilirler (TTK m. 555).

⁹⁰ Şirketin kendi paylarının iktisabına ve bu payların elden çıkarılmasına yönetim kurulunun karar vereceği yönünde bkz. BSK OR II, Lenz/von Planta, Art. 659, N. 15; Wibmer OFK OR, Bodmer/Blumenfeld, Art. 659a, N. 12. Yönetim kurulunun konu ile ilgili zarar doğurucu iktisaplardan sorumlu olacağı yönünde bkz. Özdamar, s. 241.

⁹¹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 190 gereğince.

⁹² TTK m. 556 uyarınca şirketin iflâsı halinde.

⁹³ Druey/Druey Just/Glanzmann, §14, N. 98.

SONUÇ

TTK (ve AktG) anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi halinde, pay sahipliğinden doğan hakların durumunu düzenlemiş; ancak, pay sahibinin henüz ödememiş olduğu bakiye sermaye borcunun varlığı halinde, şirketin kendi paylarını iktisabında çözümün ne olacağı sorusu cevapsız bırakılmıştır. Özellikle, borçlar hukukunun genel kaidelerine göre, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi sonucu borcun sona ermesi ve bu halin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması ihtimalinde borcun tekrar canlanması dikkat çekicidir. Şirketler hukuku açısından bu şekilde önceden kesin bir belirlemenin yapılması güçtür.

Anonim şirketin bedeli tamamen ödenmemiş kendi paylarının kanuna aykırı iktisabında nakdi sermaye borcunun alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle sona erip ermeyeceği, öncelikle, sermaye borcunun muaccel olup olmamasına göre farklı sonuçlara tabi olan bir husustur. Ardından, şirketin kendi paylarını şirket hesabına iktisap eden kişinin kim olduğuna göre de söz konusu sonuçlar değişmektedir.

Çalışmamız neticesinde, konu ile ilgili ulaştığımız sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Şirketin iktisap ettiği kendi paylarından doğan sermaye borcu müaccel ise, iktisap ile birlikte bu borç donar. Şirketin iktisap ettiği kendi paylarını elden çıkarması halinde bu borç canlanır ve payı iktisap eden kişiden istenebilir.

2. Şirketin iktisap ettiği kendi paylarından doğan sermaye borcu muaccel ise, iktisap ile birlikte, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi dolayısı ile bu borç sona erer. Ancak, borçlar hukukuna ait genel hükümlerin aksine, payın elden çıkarılmasıyla muaccel olmasından ötürü sona ermiş bu borç tekrar canlanmaz.

3. Şirketin kendi paylarını iktisap etmesi, bir üçüncü kişi aracılığı ile (şirket hesabına olmak üzere) gerçekleşmiş ise, bu durumda alacaklı ve borçlu sıfatları sona ermeyeceğinden, bakiye sermaye borcu (muaccel veya müaccel olmasına bakılmaksızın) donmayacağı gibi, iktisap edilen payların elden çıkarılmasıyla da bu kabulde bir değişiklik olmaz.

4. Şirketin iktisap ettiği paylara bağlı TTK m. 480/4 anlamında ikincil yükümlülükler var ise bunlar da yükümlülüğün niteliğine göre farklı akıbetlere uğrar.

a. Yükümlülük ani edimli ise, kendi paylarını iktisap ile birlikte alacaklı ve borçlu sıfatı birleşeceğinden borç sona erer.

b. Yükümlülük sürekli bir edim niteliğinde ise, kendi paylarını iktisap gerçekleşmiş olsa dahi, iktisap edilen payların elden çıkarılmasıyla birlikte bunlar payı iktisap eden kişiden talep edilebilir.

5. Müttemerrit pay sahibinin ıskat edilmesiyle birlikte, geçici bir süre için ıskat edilen paylar bakımından alacaklı ve borçlu sıfatı birleşmektedir. Ancak, bu birleşme sonucu (esasında muaccel olan) sermaye borcu sona ermemektedir. Çünkü kanun gereği, şirkete geçen bu paylar elden çıkarıldığında sermaye borcu varlığını sürdürmekte, hatta ıskat edilen pay sahibi açık kalan tutarlar için sorumlu olmaktadır.

6. Şirketin kendi paylarını hukuka aykırı bir şekilde iktisap etmesiyle zarara uğratılmasına sebep olan başta yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler, şirketin uğradığı zararlardan sorumludur. Şirket, pay sahipleri ve alacaklılar şirketin uğradığı zararın bu kişilerden tazmin edilmesini isteyebilir.

KAYNAKÇA

- Aepli V, *Zürcher Kommentar, Band/Nr. V/1h/1, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR), Das Erlöschen der Obligationen, Art. 114-126 OR*, Schulthess Verlag, 1991 (Anılış: ZK, Aepli, Art.-, N.-).
- Antalya G, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, Cilt V/1, 1, Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Arslanlı H, *Anonim Şirketler I – Umumî Hükümler*, 2. Baskı, İstanbul 1959.
- Atakan M C, “Anonim Şirketlerin Kendi Paylarını İktisabının Hukuki Sonuçları”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 12 (1), 2021, s. 363-379.
- Atamulu İ/Koroğlu E, “Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m. 135)”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 2018, s. 149-181.
- Ayan Ö, “Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmesi Veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 (1-2), 2013, s. 185-228.
- Aydın A, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi*, Arıkan Yayınevi, 2008.
- Ayhan R/Çağlar H/Özdamar M, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Yetkin Yayıncılık, 2019.
- Badak Z, *Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirkette Pay Sahibinin Kâr Payı Hakkı*, Oniki Levha Yayıncılık, 2018.
- Bahtiyar M, *Ortaklıklar Hukuku*, 15. Bası, Beta Basım Yayın, 2021.
- Bauen M/Bernet R, *Schweizer Aktiengesellschaft Aktienrecht - Fusionsrecht - Börsenrecht – Steuerrecht*, Schulthess Verlag, Zürich 2007.
- Becker H, *Berner Kommentar, Band/ Nr. VI/ 1, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht*, 2. Auflage, Stämpfli Verlag, 1945 (BK, Becker, Art.-, N.-).
- Bilgili F/Demirkapı E, *Şirketler Hukuku*, 9. Bası, Dora Yayıncılık, 2013.
- Bozer A/Göle C, *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku

Enstitüsü Yayınları, 2020.

Böckli P, *Schweizer Aktienrecht mit Fusionsgesetz, Börsengesellschaftsrecht, Konzernrecht, Corporate Governance, Recht der Revisionsstelle und der Abschlussprüfung in neuer Fassung - unter Berücksichtigung der angelaufenen Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts*, 4. Auflage, Schulthess Verlag, 2009.

Bucher E, *Schweizerisches Obligationenrecht*, Besonderer Teil, Schulthess Verlag, 1988.

Çelikaş İ, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını İktisabı*, Arıkan Yayınevi, 2006.

Doğan M/Şahan G/Atamulu İ, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Domaniç H, *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, Cilt II, Tıpkı 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2011.

Druey J N/Druey Just E/Glanzmann L, *Gesellschafts- und Handelsrecht Begründet von Theo Guhl*, 11. Auflage, Schulthess Verlag, 2015 (Anılış: Druey/Druey Just/Glanzmann, §. -, N. -).

Eren F, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 24. Baskı, Yetkin Yayıncılık, 2019.

Forstmoser P/Meier-Hayoz A/Nobel P, *Schweizerisches Aktienrecht*, Stämpfli Verlag, 1996.

Gauch P/Schluop W R/Emmenegger S, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Band II*, 10. Auflage, Schulthess Verlag, 2014.

Goette W/Habersack M/Kalss S (Hrsg), *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Band 1 §§1-75*, 5. Auflage, CH Beck, 2019 (Anılış: MüKo AktG, Yazar, §-, N.-).

Grigoleit H C (Hrsg), *Aktiengesetz Kommentar*, 2. Auflage, CH Beck, 2020 (Anılış: Grigoleit AktG, Yazar, §-, N. -).

Gümüş M A, “Alacaklı ve Borçlu Sifatının Birleşmesi (BK m. 116)”, *Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 2018, s. 25-59 (Anılış: Birleşme).

Gümüş M A, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*, Yetkin Yayınevi, 2021

(Anılış: Borçlar).

Gürbüz Usluel A E, *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 2016.

Handschin L (Hrsg), *Die Aktiengesellschaft, Allgemeine Bestimmungen, Art. 620-659b OR*, ZK - Zürcher Kommentar, 2. Auflage, Schulthess Verlag, 2016 (Anılış: ZK, Yazar, OR Art. -, N. -).

Heidel T (Hrsg), *Aktienrecht und Kapitalmarktrecht*, 3. Auflage, Nomos Verlag, 2011 (Anılış: Heidel AktG, Yazar, §-, N.-).

Henssler M (Hrsg), *beck-online.GROSSKOMMENTAR zum Aktienrecht*, CH Beck, 2021 (Anılış: BeckOGK, Yazar, AktG §-, N. -).

Henssler M/Strohn L (Hrsg), *Gesellschaftsrecht*, 5. Auflage, CH Beck, 2021 (Anılış: Henssler/Strohn GesR, Yazar, Kanun §-, N.-).

Hirte H/Mülbert P O/Roth M (Hrsg), *AktG-Aktiengesetz Grosskommentar; Band 3/2, §§67-75*, De Gruyter Verlag, 2018 (Anılış: Hirte/Mülbert/Roth AktG, Yazar, §-, N.-).

Hoffman-Becking M (Hrsg), *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4 Aktiengesellschaft*, 5. Auflage, CH Beck, 2020 (Anılış: MHdB GesR IV, Yazar, §-, N.-).

Honsell H/Vogt N P/Watter R (Hrsg), *Basler Kommentar Obligationenrecht II, Art. 530-964 OR, Art. 1-6 SchlT AG, Art. 1-11 Übest GmbH*, 4. Auflage, Helbing-Lichtenhahn Verlag, 2012. (Anılış: BSK OR II, Yazar, Art. -, N. -)

Honsell H/Vogt N P/Wiegand W (Hrsg), *Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR*, 5. Auflage, Helbing-Lichtenhahn Verlag, 2011 (Anılış: BSK OR I, Yazar, Art. -, N. -).

Hopt K J/Wiedemann H (Hrsg), *AktG Grosskommentar*, 4. Auflage, De Gruyter Verlag, 2007 (Anılış: Hopt/Wiedemann AktG, Yazar, §-, N.-).

Hölters W (Hrsg), *Aktiengesetz Kommentar*, 2. Auflage, CH Beck, 2017 (Anılış: Hölters AktG, Yazar, §-, N.-)

Huguenin C, *Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil*, 2. Auflage, Schulthess Verlag, 2014.

- Hüffer U/Koch J, *Aktiengesetz*, 15. Auflage, München 2021 (İkinci Atıf: Hüffer/Koch AktG §, N. -).
- Kılıçoğlu A, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 21. Baskı, Turhan Kitabevi, 2017.
- Kocayusufoğlu N, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, Yeniden Genişletilmiş Tamamlanmış 4 üncü Basıdan 5 inci Tıpkı Bası*, Filiz Kitabevi, 2010.
- Kostkiewicz J K/Wolf S/Amstutz M/Fankhauser R (Hrsg), *OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)*, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag, 2016 (Anılış: OFK OR, Yazar, Art. -, N. -)
- Meier-Hayoz A/Forstmoser P, *Schweizerisches Gesellschaftsrecht*, 10. Auflage, Stämpfli Verlag, 2007.
- Oğuzman MK/Öz MT, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 17. Bası, Vedat Kitapçılık, 2019.
- Özdamar M, *Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmesi (TTK md. 329)*, Yetkin Yayıncılık, 2005.
- Poroy R/Tekinalp Ü/Çamoğlu E, *Ortaklıklar Hukuku I*, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2019.
- Pulaşlı H, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020 (Anılış: Genel Esaslar).
- Pulaşlı H, *Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I ve II*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015 (Anılış: Şerh).
- Raiser T/Veil R, *Recht der Kapitalgesellschaften*, 5. Auflage, München 2010.
- Roberto V/Trüb H R, *Personengesellschaften und Aktiengesellschaft – Vergütungsverordnung Art. 530-771 OR – VegüV, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 3. Auflage, Schulthess Verlag, 2016 (Anılış: CHK OR, Yazar, Art. -, N. -).
- Schucany E, *Kommentar zum Schweizerischen Aktienrecht*, 2. Auflage, Orell Füssli Verlag, 1960.
- Schüppen M/Schaub B (Hrsg), *Münchener Anwalts Handbuch Aktienrecht*, 3.

- Auflage, CH Beck, 2018 (Anılış: MAH AktienR, Yazar, §-, N.-).
- Seçer Ö, *Alım Satım Komisyonculuğu Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, 2013.
- Sevi A M, *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Stein P, *Die Aktiengesellschaft-Gründung, Organisation und Finanzverfassung*, Springer Verlag, 2016.
- Turan G, *Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisabının Genel Esasları*, Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Türk A, *Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi*, Adalet Yayınevi, 2016.
- Ülgen H/Helvacı M/Kendigelen A/Kaya A/Nomer Ertan N F, *Ticari İşletme Hukuku*, Dördüncü Bası, Oniki Levha Yayıncılık, 2015.
- Ülgen H/Teoman Ö/Helvacı M/Kendigelen A/Kaya A/Nomer Ertan N F, *Ticari İşletme Hukuku*, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, Vedat Kitapçılık, 2009.
- von Büren R/Stoffel W A/Weber R H, *Grundriss des Aktienrechts mit Berücksichtigung der laufenden Revision*, 3. Auflage, Schulthess Verlag, 2011.
- Wibmer J K (Hrsg), *Aktienrecht Kommentar Aktiengesellschaft, Rechnungslegungsrecht, VegüV, GeBüV, VASR, OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)*, Orell Füssli Verlag, 2016 (Anılış: Wibmer OFK OR, Yazar, Art. -, N. -).
- Yavuz C/Acar F/Özen B, *Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler*, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 10. Baskı, Beta Yayıncılık, 2014.
- Yüce, A A, *Şirketler Hukuku Ders Notları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, 2022.